

Ko je c. k. ravnateljstvo obljubilo pomoč, je gosp. poročevalec sestavil spisec v opomin, kateri sodrži do tedaj mu znane pritožbe trgovcev in obrtnikov iz Kranjske ter ga je poslal c. kr. ravnateljstvu. Oziraje se na svoj, tarife zadevajoč predlog, kazal je gosp. govornik na posamne nerednosti pri tarifah ter na nepravilno ravnanje pri dejanji prednosti in sicer po posamičnih vrstah blaga in tarifnih postavkih:

A. Refakcije in prednosti pri lesovini in lesnih krovcih za papirščino. Tako: Thörl-Maglern v Trst (256 kilometrov) 25 gold. 20 kr. za voz. Nasprotno pa mora, na pr. K. Moline, kateri je pred kratkim ustanovil v Trziči tovarno za mlenje lesa ter odpravlja lesne krovce za papirščino s postaje Kranj v Trst, okolo 80 gold. za voz plačati v oddaljenosti samo 177 kilometrov. To je vendar anomalija, če se mora na krajši progi Kranj-Trst za voz plačati vozarine okolo 25 gold. več, kakor na 79 kilometrov daljši progi Thörl-Trst, in ta anomalija je gotovo Kranjski v veliko škodo. Pa pogledimo v Koroško! Tako se mora iz Špitala v Trst (315 kilometrov) pri sivih in rujavih lesnih krovcih za papirščino 136 gold., pri belih 64 gold. plačati za voz; iz Beljaka v Trst (277 kilometrov) pri vseh lesnih krovcih za papirščino enako za voz (vagon) 114 gold.

B. Refakcije za pošiljatve žaganic in žaganega lesa. Tako so se objavile za pošiljatve žaganega lesa iz Selzthal-Trst naslednje cene:

pri 400 vozovih	85 gold.,
" 600 "	80 "
" 800 "	75 "

Selzthal-Ljubno-Trst = 511 kilometrov, Selzthal-Ljubljana-Trst = 517 kilometrov.

Vsled teh prednosti trpijo vsi trgovci z lesom in lastniki gozdov v Kranjski in Koroški škodo, ker ta zelo nizka vozarina na železnici za ono lesovje povzroči takoj slabo kupčijo na tržaškem lesnem trgu. Koroške postaje, od Trbiža više, morajo za mnogo manjšo oddaljenost plačevati višjo vozarino, in kranjske postaje za veliko krajše proge plačevati isto vozarino. Trgovci z lesom v Trstu tožijo, da se s tako refakcijo pri 800 vagonih vstanovi za prednostno firmo monopol, ker more taka prednostna firma, katera ima tam svoje žage in je sklenila z državo pogodbe, da sme sekati les, veliko množino iz Selzthala dobivati; drugim firmam je to nemogoče, in tako ne more žaganega lesovja pri Selzthalu ali na Gizelini železnici nihče drug kupiti, kakor prednostna firma. Tržaški trgovci želijo, da bi se refakcija napravila splošna in bi ne bila navezana na toliko množino. Producenti iz Kranjske, Koroške in južne Štajarske, kateri svoje izdelke na trg v Trst privažajo ter morajo s prednostno firmo tekrovati, odločno želijo, da bi se take prednosti odpravile ter upajo, da se bode to zgodilo, ko preteče čas, do katerega so dane te prednosti.

C. Južno-severno-avstrijsko-ogerska železniška zveza. V to zvezo so se vzprejele postaje Trst, Gorica, Zagrad in Reka, v tem, ko se je za Ljubljano-Ljubno, česki zvezni promet, tarifa z dne 20. novembra 1883. napravila. Razloček med postavki vozarine za Gorico-Trst in na drugi strani za Ljubljano na česke postaje in s českih postaj je neki tako znaten, da bi za nekatere pošiljatve blaga napotovanje v Trst ugajalo in bi se potem nazaj poslalo v Ljubljano, vsled česar so trgovci in obrtniki v Ljubljani na škodi ter trdijo, da bodo primorani, svojo industrijo, oziroma trgovino preložiti na bolj oddaljene postaje Gorico in Trst. Porcelan, lončenina, steklo vsake vrste, na pr. iz Hajde v Gorico ali Trst velja 3 gold. 28'4 kr. za 100 kilo, iz Hajde v Ljubljano pa 4 gold. 84'3 kr. za 100 kilo, soda velja baje 2 gold. za 100 kilo več v Ljubljano kakor v

Trst ali Gorico. Vse manufakturno blago se pošilja v Trst in v Gorico mnogo ceneje kakor v Ljubljano. Posebno se čujejo tožbe o železniški vozarini za sladkor; trgovci trdijo, da ne morejo vzdržati tekrovanja nasproti trgovcem v Trstu in v Gorici, ker se sladkor za 30 do 60 kr. za 100 kilo ceneje pripelje v Trst, Zagrad in Gorico, kakor na 160 kilometrov bližje postajo Ljubljano. Ker se bodo za zvezne postaje dale še večje prednosti, bode ta razmera pozneje še slabejša.

Kanditna tovarna A. Tschinkelnovih sinov v Ljubljani dobiva sadje iz Gorice in Vipave, sladkor pa iz Česke; ker so v Gorici enake tovarne, katere pa imajo sadje kar doma, sladkor pa iz Česke mnogo ceneje dobivajo, je ljubljanske tovarne daljni obstoj v nevarnosti, ter izrekla je uže, da bode primorana delovanje v Ljubljani opustiti ter je preložiti v Gorico. Ta tovarna razpošilja svoje izdelke večinoma na Dunaj in na Česko, posebno mnogo zmletih fig na Česko, kar se večinoma pošilja po južni železnici, in če bi se dala tej tovarni primerna koncesija pri vozarini za sladkor iz Česke, bi se s tem zavezala, da bi vse blago na Dunaj, posebno na Česko v bodoče ne pošiljala več po južni železnici, marveč po državno-železničnih progah.

Kranjska bila je tako nesrečna, da je vsled neenake uporabe tarif in tarifnih prednosti izgubila velik del svoje industrije, osobito mlinarske industrije. Da ta neenaka uporaba tarif revni deželi kranjski ne vzame slednjega ostanka industrije in trgovine, je spregovoril poročevalec g. K. Luckmann v slednji seji državno-železničnega sveta besedo Kranjski v korist.

(Dalje prihodnjič.)

Slovenska Matica.

Odborova seja „Slovenske Matice“

11. dne t. m.

Odborove seje dne 11. t. m. se je udeležilo 15 odbornikov (med njimi dva vnanja, gg. Janko Krsnik in Luka Svetec).

Gospod predsednik naznanja, da je prvega junija dosedanji tajnik svojo službo ostavil in da zvršuje začasno tajniške posle gosp. prof. Senekovič, kar odbor na znanje vzame. — Imperatorski universitet v Kievu vabi „Matico“ k udeležitvi velike slavnosti, katero obhaja v prvi polovici meseca septembra povodom svojega 50letnega obstanka. — Gosp. Jan Lego, uradnik českega muzeja, je poslal nekoliko českich knjig, katere so Matici darovali deloma dotični pisatelji, deloma strokovnjaška česka društva; ob enem naznanja, da prevzame poverjeništvu Matice slovenske v Pragi, nasvetuje pa tudi, naj Matica stopi v vzajemno zvezo s českimi društvi: 1) Král. česká společnost nauk, 2) spolek českých filologů, 3) spolek architektů a inženýrů ve království českém, 4) jednota českých matematiků. Odbor hvaležno sprejme ponudbo g. Lega in se bode pismeno obrnil do imenovanih društev, da zamenjavajo svoje publikacije z Matičnimi.

„Glasbena Matica“ se je pismeno obrnila do Matice, naj njej ta oddá proti primerni najemščini od sv. Mihaela naprej stanovanje v svoji hiši na Bregu, katero stanovanje bi njej posebno ugajalo za njeno „glasbeno šolo“. Po daljši debati je odbor z izdatno večino sklenil, da tej želji „Glasbene Matice“ ne more vstreči, ker nima nobenega vzroka, sedanjemu najemniku odpovedati stanovanja, ker si misli, da bi bila najemščina za to stanovanje „Glasbeni Matici“ prevelika, in ker

upa, da dobi „Glasbena Matica“ za svoje namene prav lahko cenejše in še bolj pripravno stanovanje.

Važen ukrep je tudi ta, da se tiskarska dela za to leto ne bodo razpisala, in sicer zaradi tega ne, da se omogoči društvene knjige ob pravem času dovršiti. Letopis se izroči v tisk narodni tiskarni, ako ga prevzame pod istimi pogoji, pod katerimi je tiskala društvene knjige lansko leto in pod katerimi tiska tudi za tekoče leto II. del „Lovčevih zapiskov“. Tretja knjiga, katera se bode za to leto izdala, izroči se v tisk drugi tiskarni, ki je voljna jo tiskati po isti ceni, kakor tiska narodna tiskarna. Izvršitev tega ukrepa se izroči g. predsedniku in začasnemu tajniku.

Najvažnejša točka dnevnega reda pa je bilo pretresovanje načrta prenarejenih pravil in opravnega reda, katerega je izdelal poseben pododbor in kateri se je bil uže poprej vsem odbornikom tiskan izročil. O tem načrtu sta javila pismeno svoje mnenje tudi vnauja odbornika gg. profesorja Erjavca v Gorici in Žolgar v Celji. V splošni debati predlaga gosp. odbornik Svetec prehod na dnevni red, poudarjaje, da slabega napredka Matice niso zakrivila obstoječa pravila, ampak druge razmere. Njemu pritrjuje tudi g. odbornik prof. Marn. Predloženi načrt pa zagovarjata odbornika Šuklje in poročevalec Senekovič. Konečno sklene odbor z 8 glasi proti 5 (dva odbornika sta bila v tem času odšla) preiti v podrobno debato. Ker je bil v tem čas uže zeló potekel, sklene se, podrobno debato nadaljevati dné 14. t. m. Ta nadaljevalna seja pa se ni mogla vršiti, ker se ni bilo sešlo zadostno število odbornikov; k tej seji se je zbralo namreč le 9 odbornikov, ki so o svojem razgovoru izrazili željo, da bi se podrobna debata o predloženem načrtu pravil in opravnega reda vršila v prihodnji seji, ki bi se imela sklicati še pred zaključkom šolskega leta.

Politične stvari.

Govor dr. Bilinskega

o šestem oddelku obrtnijske postave v državnem zboru 16. maja.

(Dalje.)

Imajo pa delavci mnogo ceneji in priprosteji pripomoček, ako hočejo podjetnika oškodovati in to je prelom delavne pogodbe. Ta prelom delavne pogodbe je rak, ki razjeda sedanjo obrtnijo in rokodelstvo, ker je pomočniku vsak čas lahko pobegniti v kako bližnjo tovarno in toraj ni mogoče, da bi se razvil krepak stan rokodelskih pomočnikov. Ravno tako je pa tudi pri industriji, kjer je tekmeču (konkurentu) prav lahko mogoče verolomne delavce za konkurenco pridobiti, s katerimi se nasprotni konkurent potem počasi ugonobi. Da se to zabrani, sklenil je odbor posilno vpeljavo delavskih knjig, in sicer posilno v ti razmeri, da mora celó v duplikatu poslednja služba razvidna biti in to bo v pregled, ali se dotičnik ni uže kje vdeležil veroloma nad pogodbo. Nadalje je le v posamičnih slučajih obema strankama dovoljeno pogodbo vničiti, predno poteče odpoved in obe morate plačati odškodnino, ako bi to določbo prelomili. Delavcu je pa v tem slučaju določena tudi še kazen poleg odškodnine, kakor tudi zapade kazni tisti podjetnik, kateri bi se hotel z verolomnostjo svojega konkurenta okoristiti, naj uže potem v svojo službo verolomnega delavca sprejme ali pa naj ga le k verolomu zapelje.

Mislim, da se bo visoka zbornica prepričala, da se

je odbor v protistavji teh dveh oddelkov gledé dolžnosti posluževal najnatančnejega nobenostranstva.

Drugi oddelek, gospoda moja, zadeva pa tako zvane pristavke oziroma pristavne dolžnosti, ki izvirajo iz razmerja učnih let.

Znane so tožbe, kako da učenstvo propada. Vzrok sta oba, mojster, ki — lucus a non lucendo — vse drugo dela, le podučuje ne, in pa učenec oziroma njegovi zastopniki, stariši ali oskrbnik, katerim je le na tem ležeče, da bi se fant prej ko prej oprostil. Nič jim ni mari, da bi se izučil kakega rokodelstva ali pa, da bi postal ročen tovarniški delavec. V tem oziru sprejel je odbor vse le mogoče v pristavne določila, da se zló odpravi.

Učna pogodba mora se skleniti pred obrtno gosposko, čas poduka se natanko določi, za npravno, strokovno in šolsko izgojo se skrbi, odpoved sme se le v jako redkih slučajih dati, prestop od enega rokodelstva k drugemu se otežkoči, takojšna porušitev pogodbe je jako omejena, spričevalo in pa delavska knjižica sta pa pred vsem potrebna. Z eno besedo, vse se je zgodilo za povzdigo učenstva; lahko mi je izreči nado, da, ako se bo ta postava strogo izpolnovala, bomo po potu spretne izgoje učencev dospeli do dobrega, spretnega obrtniškega stanu.

Sedaj pridem k tretjemu oddelku, ki obsega določbe, o katerih se je uže več prepiralo. Mislim namreč pristavke pod A in B ozirajoče se na mladostne pomagače in na ženske, kakor tudi na odrastle delavce. Nečem se dalje spuščati v pretres, ali je bilo potrebno v tem oziru rokodelstvo od tovarnen ločiti.

V znanstvenem oziru je stvar deloma rešena, v postavodajstvu pa popolnem, ker prvi odsek nove obrtne postave uže ta razloček dela in tudi določuje, kako naj se posamič v dvomljivih slučajih postopa. V praktičnem življenji razloček med rokodelstvom in tovarno ni ravno težak. Ako se pa vprašamo, če li je bilo dobro ta razloček tukaj dognati, rečem dà, ter se strinjam v tem oziru s Praško trgovinsko zbornico, kateri se v tem obziru neka veljava ne more odrekati in katera se je na dotično vprašanje visoke vlade za to oglasila. Če pa rečem dà, s tem nikakor ne trdim, da bi se moralo ravno pri obrtniji vedno več in več zla vkoreniniti.

Priznavam, da so na pr. mnoge tovarne za zdrave in svitle prostore uže skrbele in še skrbé. Da, še dalje si upam trditi, da pri tej ločitvi še ne bomo ostali, ter se bomo morali sčasoma tudi domače obrtnije poprijeti, ona je po pravici ločena iz obrtnijske postave, kolikor se je ta, kot domače obrtnije dotika, katera nas preskrbljuje za domačo potrebo, kjer se pa kakor pri prostem nadaljevanji tovarniške obrti še strašneje reči godé, kakor pri veliki obrti sami. Toraj ne zaradi tega, temveč iz nekega prav navadnega vzroka bilo je potrebno rokodelstvo od tovarne ločiti, ker je namreč vendar-le bolj naravno, da tisto, kar veljá za mehanično po naravni sili leto za letom v večnem gibanji nahajajoče se delo, vsaj po besedi ne more veljavno biti za izdelke, ki jih roka izvršuje; in da se tisto, kar je potrebno za tiste razmere, kjer delavec ne more nikakih pogojev staviti, temveč le v krepko sestavo tovarne vstopi, vendar ne more po besedi obračati na razmere, kjer se kakor ravno pri obrtniji nahajajo posebni odnošaji med podjetnikom in delavcem. Samo iz tega vzroka in le toliko, kolikor je bilo razločka potreba, ga je odbor naredil in usojal si bodem razložiti, v čem da obstojí razloček, ki se je tu naredil za mladostne pomagače, za ženske in za odrastle in kje pa so zopet določila splošno veljavna.

Kar se tiče mladostnih pomagačev, se menda ne bo nihče spodtikal, da se je za skrajno mejo določilo